

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційне дослідження

Найденко Вікторії Олександрівни
ЖИВОПИС ХАРКОВА МЕЖІ ХХ – ХХІ СТ.: ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ
ПОШУКИ В ПЛАСТИЧНІЙ МОВІ

Спеціальність 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація

Галузь знань 02 – Культура і мистецтво

представлене на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

Науковий керівник – Соколюк Людмила Данилівна,
член-кор. НАМУ, доктор мистецтвознавства, професор

Ступінь актуальності теми дослідження.

Представлене до захисту дисертаційне дослідження присвячене аналізу новаторських тенденцій в образотворчому мистецтві Харкова межі ХХ – поч. ХХІ століття — доби, коли відбувались значні соціально-політичні зміни, які разом з тим призвели й до змін в художньому житті країни. Мистецьке середовище Харкова в означений період визначається багатогранністю та різноманітністю, в якому поєдналися традиції харківської художньої школи та прагнення до експериментів. Обрана дисертанткою проблематика та ракурс наукової розвідки є актуальними з огляду на недостатню вивченість цих процесів в сучасному мистецтвознавстві та потребу в комплексному дослідженні української спадщини. Дана робота є важливою для розуміння культурного розвитку міста, вивчення історії українського образотворчого мистецтва та харківської художньої школи зокрема.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертаційне дослідження здобувачки виконане на кафедрі теорії і історії мистецтв Харківської державної академії дизайну і мистецтв в межах держбюджетної теми «Сучасні проблеми українського мистецтвознавства в контексті європейських студій» (державний реєстраційний номер 0117U001521) та згідно з її планом наукової роботи над темою «Історико-теоретичні аспекти українського мистецтвознавства доби постмодернізму: універсальне й специфічне» (протокол № 12 від 22.02.2022).

Достовірність та обґрунтованість наукових результатів дисертації базується на аналізі, опрацюванні, систематизації наявних наукових та

літературних джерел, що дало можливість сформулювати нові наукові положення та висновки. Структура дисертації є переконливою та побудована в логічній послідовності, об'єкт, предмет, мета та завдання роботи чітко фіксують коло досліджуваних питань. Дисертанткою застосований широкий комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Наукові результати з обраної теми підтверджено ґрунтовною роботою здобувачки в низці інституцій, а саме в бібліотеці, музеї ХДАДМ та на кафедрах теорії і історії мистецтв й монументального живопису цього вищого навчального закладу, Харківській державній науковій бібліотеці ім. В. Г. Короленка, бібліотеці Харківської державної академії культури, Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, Харківському художньому музеї, Національному художньому музеї України, Музеї сучасного мистецтва України, галереї «АВЕК» у Харкові, картинній галереї Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого в Харкові, Бірківській сільській бібліотеці-філії Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області. Проведені здобувачкою натурні обстеження дали змогу ввести в науковий обіг значний обсяг творів харківських художників.

Положення дисертаційного дослідження в значній мірі апробовані на 16 міжнародних та всеукраїнських конференціях. Об'єкт, предмет та обрана проблематика дослідження відповідають паспорту спеціальності 023 – образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Отже, поставлене в дисертаційній роботі наукове завдання щодо дослідження експериментальних пошуків в пластичній мові харківських мистців в контексті культурно-мистецьких процесів межі ХХ-ХХІ століття повністю виконано.

Достовірність і новизна отриманих результатів.

Дисертаційна робота, отримані висновки, нові теоретичні положення є результатом самостійних досліджень здобувачки, демонструють високий рівень обґрунтованості та об'єктивності. У роботі фахово проаналізовано джерельну базу дослідження, розглянуті праці провідних українських науковців з обраної проблематики.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, дисертанткою *вперше* проаналізовано експериментальні пошуки в пластичній мові живопису харківського регіону межі ХХ – початку ХХІ століття; розкрито регіональні особливості новаторських тенденцій в образотворчому мистецтві означеного періоду; простежено тяглість авангардної традиції початку ХХ століття в творчості харківських мистців, таких як В.Гонтарів, В.Ленчин, О.Лазаренко, О.Шеховцов, В.Грицаненко, О.Лисенко; проаналізовано авторську творчо-

педагогічну концепцію «Яблуко в листві» В.Ленчина та введеного до наукового обігу теоретичну працю мистця; розкрито особливості національної форми в творчості В. Гонтаріва; охарактеризовано зв'язок дизайну та станковості в творчості арт-угруповання «Буриме»; уведено до наукового обігу і проаналізовано за художньо-стильовими та техніко-технологічними ознаками нові твори майстрів харківського осередку. Також було *уточнено і доповнено* художню парадигму мистецьких експериментів та їх класифікацію; специфіку художнього середовища Харкова ХХ – початку ХХІ століття в контексті загальноукраїнських культурних процесів; теоретичні дані щодо феномену колективного письма мистецького угруповання «Буриме». В дисертації *набуло подальшого розвитку* дослідження особливостей авторських методик образотворення харківських мистців.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлені у п'яти наукових публікаціях здобувачки, серед яких: чотири статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку фахових видань України (одна стаття у співавторстві), одна стаття в іноземному науковому періодичному виданні держави, яка входить до Європейського Союзу. Основні положення дослідження апробовані на шістнадцяти наукових конференціях.

Отже, викладені в дисертації наукові результати повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувачки та відповідають вимогам п. 8-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44.

Практичне значення результатів дослідження.

Основні положення дисертації можуть бути використані при розробці навчальних курсів, лекцій з різних дисциплін, зокрема «Історії українського мистецтва», «Історії української культури». Матеріали даної наукової розвідки можуть застосовуватись для подальших наукових досліджень історії українського мистецтва ХХ – ХХІ століть та стати основою монографічного видання. Теоретичні напрацювання В. Найденко можуть бути корисними для широкого кола фахівців — мистецтвознавців, художників-практиків, культурологів, краєзнавців, музейних та галерейних працівників, відповідно результати дослідження можуть використовуватись у підготовці посібників, підручників, каталогів, альбомів, екскурсійних програм тощо.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

За своїм змістом дисертаційна робота здобувачки В. Найденко «Живопис Харкова межі ХХ – ХХІ ст.: експериментальні пошуки в пластичній мові» повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» та напрямам досліджень відповідної освітньо-наукової програми.

Дисертаційне дослідження В. Найденко «Живопис Харкова межі ХХ – ХХІ ст.: експериментальні пошуки в пластичній мові» є самостійною науковою працею, яка виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності. Дана наукова розвідка не містить елементів фабрикації, компіляції, плагіату та запозичень. Використані в роботі ідеї, результати та положення інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Дисертація складається з переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, а також додатків. Структура роботи послідовна та логічна, відповідає визначеним на початку роботи завданням.

У *вступі* обґрунтовано актуальність обрано теми, визначено об'єкт і предмет дослідження, мету та наукові завдання, теоретичні засади дисертації та джерельну базу, окреслено методологію розвідки, з'ясовано теоретичне та практичне значення результатів, показано апробацію основних положень дисертації.

У *першому розділі* проаналізовано стан наукового опрацювання теми, систематизовано наявні літературні джерела, наведено джерельну базу та обґрунтовано методологію дослідження. У *другому розділі* розкрито художню парадигму мистецьких експериментів, а також проілюстровано історичний шлях художніх пошуків межі ХХ – початку ХХІ ст. в мистецькому середовищі Харкова, показано тяглість авангардної традиції 1920-х років, яка продовжилася в мистецьких експериментах молодого покоління останньої третини ХХ століття. *Третій розділ* присвячений аналізу формотворчих пошуків в мистецтві Харкова межі ХХ – ХХІ століття. Дисертантка аналізує творчість харківського художника-монументаліста Віктора Гонтаріва в контексті його пошуків національної художньої форми, а також розглядає формотворчі пошуки харківського мистця Віталія Ленчина на основі його авторської концепції «Яблуко у листві». *Четвертий розділ* присвячений індивідуальній та колективній творчості учасників арт-групування «Буриме», розкриваються авторські методики мистців, а також аналізується їх со-творча діяльність, яка втілюється шляхом колективного

письма на одному полотні зі збереженням авторської стилістики кожного з учасників.

Висновки дисертаційного дослідження логічно структуровані, послідовно представляють отримані результати та відповідають окресленим науковим завданням.

Мова та стиль викладення результатів

Дисертаційна робота написана українською та побудована за чіткою структурою. Стиль і рівень викладу матеріалу доступний, професійно грамотний і відповідає вимогам до написання дисертаційних досліджень.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи актуальність, новизну і змістове наповнення дослідження, насиченість тексту фактологічним матеріалом, варто відзначити цілісність роботи, що не дає підстав для суттєвих зауважень. Зупинимося на окремих дискусійних моментах і рекомендаціях:

1. У темі дисертації зазначено «живопис Харкова», а в територіальних межах дослідження вказано, що вони «охоплюють територію України і цілому і Слобожанщину зокрема». Вартувало б це уніфікувати, бо усе-таки в роботі мова йде про Харків.
2. У тексті дисертації присутні біографічні відступи (часом розлогі) про митців. На нашу думку, їх можна прибрати, адже життєпис митців не є предметом дисертаційного дослідження.
3. Висновки до розділів 3 і 4 є завеликими, за розміром нагадують прикінцеві, їх вартувало б дещо скоротити.

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів.

Вважаю, що дисертаційна робота здобувачки ступеня доктор філософії В. Найденко на тему «Живопис Харкова межі ХХ – ХХІ ст.: експериментальні пошуки в пластичній мові» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує поставлене наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 02 «Культура і мистецтво». Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю

відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 29 Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. №261 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №283 від 03.04.2019 р. та №502 від 19.05.2023 р., а також п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувачка В. Найденко заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри
історії і теорії мистецтва
Львівської національної
академії мистецтв

Бабун

Юлія БАБУНИЧ

«_01_» ____02____ 2024 р.

